

Este integritatea magistraților o normă? O analiză a conceptului de integritate judiciară în Anglia și Olanda

**Johnathan Soeharno,
Prof. univ. dr., Facultatea de Drept
a Universității din Utrecht**

Is judicial integrity a norm? The debates on judicial integrity seem to suggest that integrity is a norm that can be violated. In the debates on safeguarding integrity, it seems to be a kind of overriding principle, which governs professional ethics for judges. But is integrity then, as Simon Lee once put it, merely 'a catch-all for more or less everything that is good in judicial thought,'85 or is there more to it?

Insight into the normative structure of integrity can be gained by looking at it within the normative framework of democracy and the rule of law. The rule of law presupposes the norm of integrity: the holders of public offices are to be of the right professional character. With regard to democracy, a new discourse has emerged in relation to trust. Trust appears to be a condition for democratic legitimacy and thus its correlating norm – integrity – seems to be a separate and fundamental condition for the legitimacy of public functions. I elect to use the term integrity to cover this subject area, because integrity covers both the internal aspect of professional ethics and the external aspect of public accountability. Integrity is thus a separate norm, besides the rule of law and democracy, on which the legitimacy of public offices hinges.

Accordingly, we must view integrity from two perspectives: the perspective of the office holder and the perspective of the office. The first perspective deals with the professional character of the office holder as is presumed by the rule of law. By means of a virtue-ethical approach it is possible to outline its normative implications. The other perspective to judicial integrity is an external perspective.

In this perspective, the office holder is regarded as subsidiary to the office, because public trust is in the first place directed at the office. These two perspectives deal with the same matter: the professional integrity of individual judges. The first perspective focuses on the person of the judge: his professional character should be sound and his prudence should be worthy of trust. The second perspective focuses primarily on the institution.

It makes clear how stringent the demand of trust is for the office holder and it stipulates the demands towards which the individual judge should be sensitive. Both perspectives are necessary in a society in which the judiciary is a public institution. By means of this distinction, it was possible to come to a better understanding of the discourses on judicial integrity.

1. Introducere⁴⁴

Sunt multe preocupări pentru asigurarea integrității judecătorilor – dar ce este integritatea magistraților?

Având în vedere obscuritatea acestui concept o să folosesc o abordare fenomenologică, analizând atent natura integrității. O să fac asta prin ridicarea a două întrebări: la ce se referă integritatea magistraților? și: este integritatea magistraților o normă propriu-zisă sau poate fi dedusă din alte norme, așa cum este statul de drept sau democrația? Cu privire la prima întrebare mă interesează despre cum integritatea magistraților este folosită în sensul cotidian. Cu privire la a doua întrebare mă interesează structura normativă a integrității judiciare.

Acest articol este structurat în consecință. Cu privire la prima întrebare, discursul⁴⁵ asupra integrității judecătorilor pare a avea un caracter dual. Pe de o parte, sunt dezbateri în care integritatea este pusă în joc după cum susțin participanții (secțiunea 2). Un alt discurs despre integritate privește

asigurarea mecanismelor pentru integritatea magistraților, care sunt concepute atât pe nivel european cât și național (secțiunea 3). A doua întrebare va fi analizată sub forma unei investigații cu privire la structura normativă a conceptului în contextul democrației și statului de drept (secțiunea 4). În secțiunea care urmează (5) va fi făcut un efort pentru clarificarea folosirii integrității în discursurile descrise. Articolul se va încheia cu câteva concluzii (secțiunea 6).

Deși există tendințe care se suprapun, nu este nicio analiză asupra integrității. Diferă semnificativ pentru fiecare profesie, iar în cazul judecătorilor pentru fiecare jurisdicție. În acest articol mă voi axa în principal asupra Angliei și Olandei. Am ales cele două țări din rațiuni de contrast. Spre deosebire de jurisdicția mea de origine, Olanda, în Anglia sistemul judiciar este mult mai puțin „o organizație” – judecătorii englezi pot fi cu greu descriși ca „oficiali ai guvernului”, comportându-se cu totul diferit de ceea ce Montesquieu lua în considerare când

^{44*} Jonathan E. Soeharno (LL.B.) [cum laude, MA și BA în filozofie, MA și BA în teologie] este Prof. Univ. Dr. la Universitatea din Utrecht (Facultatea de Drept), Achter Sint Pieter 200, 3512 HT Utrecht, Olanda. Prin prezența, autorul ar dori să-și exprime recunoștința față de cel care a revizuit această lucrare, Petru Rijpkema, Quist Kees și Rosier Theo pentru critici și comentarii ajutătoare.

Mă refer la judecători cu termenul de „el”. Ar trebui să spun acum că ori de câte ori „el” este utilizat, ar trebui să fie citit „el sau ea”, dar

poate acest lucru nu este în întregime corect. Deși, în Țările de Jos, un număr mare de judecători sunt femei, există doar câteva cazuri în care comportamentul unui judecător de sex feminin a condus la o încălcare a integrității judiciare. Nu cunosc cazuri în Anglia.

⁴⁵ Nu folosesc metoda discursului de analiză (cf. M. Coulthard, *O Introducere în analiza discursului*, 1977), deoarece acest lucru ar necesita un discurs bine definit. Ceea ce voi prezenta este mai degrabă un inventar al dezbaterilor relevante.

stipula că judecătorii ar trebui să fie „gura de drept”. Olanda se laudă cu o dezbatere lungă și cuprinzătoare asupra integrității judiciare bazată în parte pe un număr de incidente și alimentată de reforme organizaționale recente. În Anglia reputația judecătorilor este privită ca fiind încercată și dovedită. Tradiția Angliei cu privire la personalizarea judecăților, oralitatea procesului și atenția mediei pentru fiecare judecător au condus la o amplă experiență asupra integrității judecătorului⁴⁶.

2. Judecata judecătorilor: dezbatere asupra integrității judiciare

Deși cu greu se poate spune că exista un consens cu privire la natura conceptului și funcționarea sa în practică, aceasta nu pare să împiedice oamenii să se plângă despre încălcările integrității judiciare. Să analizăm în continuare discuțiile în care se face referire explicită la integritatea magistraților. Întrebarea dacă dezbaterile de față au ceva în comun cu integritatea magistraților nu va fi analizată la acest moment.

2.1. Anglia – profilul înalt al judecătorilor, legitimitatea numirilor, erorile judiciare și activitățile extrajudiciare.

În Anglia judecătorii sunt priviți mai mult ca persoane decât sunt colegii lor din cealaltă parte a Mării Nordului, ceea

ce ridică curiozități despre anumite detalii aprofundate. De ce origine este judecătorul? Unde și-a petrecut copilăria? Ce școală a frecventat și ce cred profesorii despre el? Ce facultate a absolvit și câte note mari a luat? În Anglia, curiozitatea despre personalitățile publice nu este rezervată numai judecătorilor, ci se extinde și asupra parlamentarilor, jucătorilor de cricket, actorilor și alții asemenea. Totuși, această curiozitate pare să ridice câteodată semne de întrebare despre prejudecata judecătorilor cu privire la aspecte personale și organizaționale.

În primul rând, se pune întrebarea cu privire la numiri. Este o dezbatere veșnică despre cine să numească, cine să fie numit și ce proceduri ar trebui să fie folosite⁴⁷. Strâns legat de acest subiect este și întrebarea dacă judecătorii au legătură cu societatea. Așa cum a observat John Griffith, judecătorii mai în vârstă „au acumulat prin educație, experiență și prin profesiile de avocați, o colecție omogenă de atitudini, convingeri și principii, care pentru ei reprezintă interesul public”⁴⁸. Așa cum s-a exprimat de curând Lordul Falconer: „cum se concentrează și păstrează încrederea publicului fără a-și pierde independența sau rolul important în soluționarea cazurilor în conformitate cu faptele și principiile legale relevante?”⁴⁹ O parte din dezbatere privește reprezentativitatea. Un număr

⁴⁶ O diferență notabilă între aceste jurisdicții este faptul că în Anglia majoritatea cazurilor penale se pronunță de către magistrați care sunt laici. Deși articolul este axat pe judecătorii de profesie, tratamentul se poate aplica la orice persoană care exercită puterea judecătorească, indiferent de modul cum a fost desemnată.

⁴⁷ R. Stevens, *The English Judges. Their Role in the Changing Constitution*, 2005, p. 169-178.

⁴⁸ Cf. Simon Lee's (S. Lee, *Judging Judges*, 1988, pp. 33-45).

⁴⁹ Lord Falconer of Thoroton, *The Role of Judges in a Modern Democracy*. Magna Carta Lecture, Sydney, Australia (13 September 2006).

mare de judecători provin din păturile superioare ale societății. Ar trebui grupurile minoritare și femeile să fie mai bine reprezentate în sistemul judiciar?⁵⁰

Aceste întrebări sunt alimentate de împlinirea personală a rolului judiciar. Nu numai stilul judecătorilor poartă influențe date de individualitatea judecătorilor⁵¹, dar de asemenea performanța la proces este unică pentru fiecare judecător. Ciudățeniile în conduita judecătorilor deseori apar în ziare⁵². Asta nu înseamnă implicit că scade încrederea publicului și a părților în sistemul judiciar.

Acum câteva decenii încrederea în sistemul judiciar a fost serios amenințată de o serie de erori judiciare. E de ajuns să te gândești la *Birmingham Six*, *la Guilford Four* sau *Macquire Seven* și freamătul pe care aceste erori judiciare l-au produs⁵³. La recomandarea Comisiei Regale de Justiție Penală, Codul Penal 1995 a înființat Comisia de Revizuire în Materie Penală. Principala atribuție este să revizuiască posibilele erori judiciare și să înainteze condamnările respective la Curtea de Apel adecvată unde există o posibilitate reală că nu vor fi amânate. Comisia investighează și transmite Curții de Apel în orice materie. În cele

din urmă, analizează și raportează secretarului de stat orice condamnare pentru care a fost sesizată din considerente de exercitare a prerogativelor de grațiere ale Majestății Sale⁵⁴. Datorită succeselor sale, atribuțiile Comisiei au fost lărgite pentru a include standarde generale precum încrederea publicului în sistemul de justiție penală. Datorită atribuțiilor lărgite și atenției media, numărul cazurilor tratate de Comisie a crescut și în consecință a crescut numărul de cazuri nesoluționate⁵⁵.

Natura "închisă" a sistemului judiciar a alimentat suspiciuni de influență corporatistă. Supervizarea și disciplina sunt, în mare parte, factori interni⁵⁶. Publicul trebuie să aibă încredere că judecătorii lucrează în mod corespunzător. Acest lucru se integrează într-o tradiție în care se presupune că cineva trebuie să aibă o reputație foarte bună înainte de a deveni judecător⁵⁷. O întrebare ce se ridică este totuși dacă această condiție se încadrează într-o societate democratică. Pot fi tratate suspiciunile adecvat atunci când lucrurile merg prost?

O problemă frecventă care se ridică în dezbaterile englezești este aceea a activității extrajudiciare. Un aspect interesant în ceea ce privește

⁵⁰ Conform consultării de către Departamentul pentru afaceri constituționale a ziarului "Creșterea diversității în sistemul judiciar" (2006).

⁵¹ Un exemplu remarcabil fiind codul introdus într-o hotărâre de către domnul Peter Smith Justiție în cauza privind Codul lui Da Vinci a lui Dan Brown (*Baigent v. Random House Group Ltd.*, [2006] EWHC 719).

⁵² Recent, a existat un caz în care un judecător a impus unui atacator de 33 de ani, pentru a evita închisoarea, condiția ca el scrie o scrisoare de scuze victimei sale. Cauza pentru care această pedeapsă ușoară a fost faptul că acesta, fiul unui milionar, a dus o "viață de pustnic" în India și a fost dus în ispită. "Cere-ți

scuze și nu veți merge la închisoare", a spus judecătorul atacatorului, "The Times", 11 august 2006.

⁵³ A se vedea Griffith, *supra*, p. 204-13; J.F. Nijboer, 'Gerechtelijke dwalingen en de rol van deskundigen', 2003 *Justitiële verkenningen* 1, p. 105-19.

⁵⁴ A se vedea: www.ccr.gov.uk.

⁵⁵ Cf. C.H. Brants, *Criminal Cases Review Commission in England and Wales*, 2006, p. 51.

⁵⁶ A se vedea A. Paterson, *The Law Lords*, 1982.

⁵⁷ C. Guarneri ș.a., *The Power of Judges. A Comparative Study of Courts and Democracy*, 2002, p. 66-68.

separarea puterilor este faptul că judecătorii sunt chemați frecvent să prezideze comisiile regale, comitetele și investigațiile independente. În această calitate ei nu pot întotdeauna să evite exprimarea opiniilor cu privire la persoanele investigate care de obicei sunt politicieni⁵⁸. Aceste opinii pot da naștere unor suspiciuni de prejudecăți atunci când își exercită atribuțiile de judecători⁵⁹. Interesante din punctul de vedere al justiției firești sunt cazurile în care imparțialitatea personală este încercată la un nivel obiectiv așa cum este în cazul *Pinochet*⁶⁰. Alt aspect care implică activitatea extrajudiciară este calitatea de membru al Masoneriei. Natura secretă a acestei organizații a fost considerată incompatibilă cu încrederea de care trebuie să se bucure un judecător.

2.2 Olanda – erorile judiciare și interesul crescut cu privire la personalitatea judecătorilor

În ultimii ani, o serie de erori judiciare au deranjat publicul danez⁶¹. Cele mai

notabile au fost cazurile privitoare la crima din Putten⁶² și crima dintr-un parc din Schiedam⁶³, unde suspectii au fost condamnați pentru omor de către toate instanțele până la cea mai înaltă instanță de apel din Olanda, Hoge Raad. În ambele cazuri, jurnaliștii au fost aceia care, pe baza declarațiilor polițiștilor au pus la îndoială judecățile, și în special probele pe care acestea s-au bazat. Jurnaliștii au dovedit că au avut dreptate. Aceste erori judiciare au fost privite ca o amenințare la adresa statului de drept⁶⁴ astfel încât a fost înființat un comitet permanent sub numele de Posthumus II⁶⁵. Mandatul său nu este de a verifica atent integritatea magistraților, ci aceea a acuzării pentru a vedea dacă greșeli serioase s-au ivit pe parcursul cercetării infracțiunilor care să împiedice aprecierea echilibrată a cazului. În ciuda acestor nuanțe, opinia publicului este că acest comitet reprezintă o posibilitate suplimentară pentru achitări⁶⁶, ceea ce nu este în concordanță cu opinia judecătorilor⁶⁷.

⁵⁸ Cf. Griffith, *supra* 6, p. 25-57; Stevens, *supra* 5, p. 186-189.

⁵⁹ Trebuie să ne gândim la impactul realizat de raportul realizat de Lordul Hutton, care a fost menit să clarifice împrejurările în care a murit Dr. Kelly.

⁶⁰ Bow Street Metropolitan Stipendiary Magistrate ex p. Pinochet Ugarte [1999] 1 All ER 577.

⁶¹ Pentru o discuție mai veche, dar amplă, asupra erorilor judiciare în Olanda a se vedea H. Crombag *et al.*, *Dubieuze zaken. De psychologie van strafrechtelijk bewijs*, 1992.

⁶² Rb Zutphen 06-01-1995 LJN AE1685; Gh Arnhem 03-10-1995 LJN AE1892; HR 16-09-1996; HR 26-06-2001 LJN AA9800.

⁶³ Rb Rotterdam 29-02-2001 LJN AB1823; Gh 's-Gravenhage 08-03-2005 LJN AE0013; HR 15-04-2003 LJN AF5257; HR 7-09-2004 LJN AQ9834; HR 25-01-2005 LJN AS1872.

⁶⁴ Ilustrativ este comentariul din ziar efectuat de către profesorul HFM Crombag, care a

susținut că greșelile judiciare cum ar fi acestea, erau mai degrabă un simptom decât boală, "Strafrechtpraktijk heeft therapie nodig. Fouten in zaak Schiedamse parkmoord zijn symptoom van ernstige ziekte", *NRC Handelsblad*, 25 January 2005.

⁶⁵ Comitetul a fost numit după F. POSTHUMUS, care a scris raportul de evaluare oficial cu privire la cazul "Schiedammer Parkmoord" prin dispoziție a Ministerului Public.

⁶⁶ Recent, oamenii de știință au încercat să aducă public argumente în favoarea unei comisii care ar fi avut mai multe competențe în concordanță cu Comisia de Revizuire în Materie Penală (a se vedea mai sus), cf.. "Strafkamer Hoge Raad van niet voldoet", *NRC Handelsblad*, 13 martie 2007.

⁶⁷ A se vedea 'Rechterlijk tekort', *NRC Handelsblad*, 11 April 2006, și 'Het ongemak van rechters over Buruma', *NRC Handelsblad*, 18 April 2006.

În Olanda sistemul judiciar este mai mult o organizație⁶⁸. În limbajul profesional al Consiliului Judiciar⁶⁹, sistemul judiciar este o organizație cu producție, personal, procese de muncă, norme de performanță și altele asemenea⁷⁰. Printre obiectivele stabilite între anii 2002-2005 au fost: îmbunătățirea eficienței organizației și înțelegerea mai profundă a costurilor procesului de judecată. Aceasta a fost pentru a sprijini financiar instanțele.

Acest discurs care este etichetat câteodată ca fiind “management public de tip nou” sau “neo-managerialism”⁷¹ s-a dovedit a aborda birocrăția din servicii publice diferite – asemeni sistemului medical sau de învățământ – prin asigurarea muncii mai eficiente a organizațiilor. Cu privire la acest tip

de servicii publice, pe de altă parte, eficiența se consideră doar o parte din “satisfacția consumatorului”⁷².

În aceste exemple, sănătatea, educația sau justiția par preferabile. În situația olandeză, unde judecătorii trebuie să facă față unui volum de muncă mare și mereu crescând, întreprunderea normelor performanței și structura de finanțare au propulsat o dezbatere asupra neglijării procesului primar al judecătii⁷³.

Deși personalitatea judecătorilor este văzută în mod tradițional ca fiind subordonată funcției lor⁷⁴, crește interesul în profilul personal al judecătorilor⁷⁵. În 2002, Pim Fortuyn, un politician de dreapta foarte cunoscut, a fost omorât de un activist de stânga cu puțin înaintea alegerilor. Magistratul

⁶⁸ C.W. van der Pot *et al.*, *Handboek van het Nederlandse staatsrecht*, 14th ed., 2001, pp. 500-19.

⁶⁹ În olandeză: Raad voor de Rechtspraak; stabilit printr-un act din 6 decembrie 2001, Staatsblad 2001, 583, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2002. În ceea ce privește instanțele judecătorești, Consiliul Judiciar are o responsabilitate auxiliară pentru un număr de sarcini operaționale care anterior aparțineau Ministrului Justiției, cum ar fi alocarea de bugete, supravegherea gestionării financiare, politica de personal, TIC și de cazare. I-au fost date, de asemenea, sarcinile de promovare a calității sistemului judiciar și consiliere cu privire la legislația care are implicații directe pentru judecată. Acesta diferă de Departamentul Englez pentru probleme Constituționale, în sensul că nu se consideră direct “răspunzătoare în guvern pentru susținerea justiției, drepturile și democrația”.

⁷⁰ P.J.J.M. Bevers, *Samenwerken binnen de rechterlijke organisatie*, 2004; Raad voor de Rechtspraak, *Agenda voor de rechtspraak 2002-2005, Continuïteit en vernieuwing* (www.rechtspraak.nl).

⁷¹ D.T. Osborne *et al.*, *Reinventing government. How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector, from schoolhouse to statehouse, city hall to pentagon*, 1992; L.D.

Terry, ‘Administrative leadership, neo-managerialism, and the public management movement’, 1998 *Public Administration Review* 58(3).

⁷² În cauza CEDO Kostovski c. Olanda, 20 11 1989 (§ 44), Olanda a fost condamnată pentru că a dat prioritate celerității față de dreptul la un proces echitabil.

⁷³ A se vedea M. Boone ș.a., *Financieren en verantwoord. Het functioneren van de rechterlijke organisatie in beeld*, 2007 and G.Y. Ng, *Quality of Judicial Organisation and Checks and Balances*, 2007. S-a sugerat în numeroase discursuri că există o relație între încărcătura mare de dosare și erorile judiciare. A se vedea spre exemplu opinia lui N. Jörg, și apoi a Avocatului General al Hoge Raad (HR 25-01-2005 LJN AR6190 opinion 16-44) și dicuția care a urmat (cf. ‘Rechters maken teveel fouten’, *NRC Handelsblad*, 29 January 2005; W. Tonkens-Gerkema *et al.*, ‘Kritiek op kwaliteit, kritiek op de organisatie?’ 2005 *Trema* 4, pp. 137-138).

⁷⁴ În conformitate cu tradiția franceză a lui Montesquian (cf. G.J. Wiarda, *Drie typen van rechtsvinding*, 1988).

⁷⁵ P.J. van Koppen & J. ten Kate. *De Hoge Raad in persoon. Benoemingen in de Hoge Raad der Nederlanden 1838-2002*, 2003; ‘De rechter spreekt,’ *Volkskrant Magazine*, 15 (9 August 2003).

care apoi a judecat procesul respectiv a fost perceput ca fiind părtinitor deoarece deținuse președinția departamentului local al partidului laburiștilor de centru stânga⁷⁶. Introducerea judecătorilor de substituie, o practică introdusă pentru a face față încărcăturii mari, a ridicat întrebări cu privire la imparțialitatea judecătorilor⁷⁷, îndeosebi atunci când priveau avocați care de asemenea participau ca și judecători de substituie – o practică descurajată acum. Discuția despre compatibilitatea birourilor adiționale a fost inițiată de către un grup de cetățeni deranjați care au publicat o listă de dezvăluiri⁷⁸. Inițiativa a fost copiată de către Ministerul Justiției, iar sistemul judiciar își publică acum propria sa listă⁷⁹.

Atât atunci, cât și în prezent, au existat evenimente care să implice comportamentul judecătorilor în viața privată. Câteva exemple recente sunt acelea ale judecătorului care și-a bătut mireașa siberiană și care a fost judecat pentru violență, precum și al judecă-

torului care a fost condamnat pentru deținerea de materiale pornografice cu minori. O problemă care se ivește des este aceea a pedepselor blânde pe care le-au primit⁸⁰. Sistemul judiciar susține faptul că sistemul judiciar funcționează bine datorită faptului că judecătorii sunt pregătiți în cadrul acestuia și își continuă cariera în acești parametri.

În cele din urmă, deși suspiciunile de părtinire a corporațiilor se fac auzite în Olanda⁸¹, totuși acestea nu mai au aceleași ecou⁸². Favorizarea corporațiilor a fost pusă pe seama participării femeilor și minorităților precum și pe seama preferințelor politice ale judecătorilor. Astăzi, un procent mare de judecători sunt femei. Singura preocupare este astăzi că, cu cât instanța este mai mare în grad, cu atât este mai mic procentul de femei⁸³. Minoritățile sunt încă slab reprezentate⁸⁴. Cu privire la convingerea politică a celor din sistemul judiciar, în 1991 circa 40% dintre judecători aveau o preferință clară pentru partidul liberal

⁷⁶ După verdict, Ministrul Afacerilor Interne a fost primul care a reacționat printr-o declarație publică afirmând că pedeapsa a fost prea mică, a se vedea. "Remkes UIT verbazing pe vonnis Volkert, van der G", NRC Handelsblad, 16 aprilie 2003.

⁷⁷ A se vedea exemple precum: L.E. de Groot-van Leeuwen, 'Over missers en rechters', 2005 *Ars Aequi* 7/8, pp. 612-615.

⁷⁸ Stichting WORM, *Rapport Integriteit Rechterlijke Macht*, 1996. Aceștia au de asemenea un site unde formarea profesională a avocaților și judecătorilor este afișată (www.sdn.nl/antecedenten-2005.htm).

⁷⁹ M. ter Voert and J. Kuppens (*Schijn van partijdigheid rechters*, WODC onderzoek en beleid 199, 2002) a condus o amplă cercetare cu privire la aparența de imparțialitate a judecătorilor (namenlijst.rechtspraak.nl).

⁸⁰ Cf. *condamnării judecătorului care și-a abuzat soția*, Rb Zwolle 06-06-2006 LJN

AX6783. Judecătorul nu a mai putut să-și exercite profesia, deși a primit o pedeapsă blândă.

⁸¹ A se vedea articolul lui Hertogh (M.L.M. Hertogh, 'Vertrouwen in de rechtspraak. Harde cijfers met een flinke korrel zout', 2004 *Nederlands Juristenblad* 23, pp. 1164-1168). El comentează studiile recente care arată un nivel mare de încredere în sistemul judiciar.

⁸² This has been a concern for over a hundred years, cf. G. Vrieze, 'Zijn rechters zonder gedragscode nog wel te vertrouwen? (I)', 2005 *Trema* 4, pp. 142-143).

⁸³ L.E. de Groot-van Leeuwen, 'De feminisering van juridische beroepen; een overzicht van de onderzoeksresultaten', 1997 *Justitiële Verkenningen* 23(8), pp. 103-116. See for the latest figures: Raad voor de Rechtspraak, 2005, *Jaarverslag*, p. 88 (at www.rechtspraak.nl).

⁸⁴ A. Böcker et al., *Meer van minder in de rechterlijke macht. Etnische diversiteit onder rechters in zes landen*, 2006.

antimonarhist D66 care ocupa doar câteva locuri în Parlament. Sondajul a fost făcut din nou în anul 2003. De această dată preferințele politice au fost în concordanță cu alcătuirea Parlamentului⁸⁵.

3. Evoluțiile naționale și europene cu privire la salvagardare

În lumina dezbatelor despre integritatea sistemului judiciar nu e de mirare că interesul pentru salvagardarea integrității sistemului judiciar a crescut. În ultimele două decenii, evoluții remarcabile asociate cu integritatea sistemului judiciar au existat atât la nivel european cât și internațional. Mai jos vor fi evidențiate câteva dintre acestea.

3.1 Punctul de vedere al lui Bird cu privire la evoluțiile internaționale și europene

La cea de-a șasea Conferință a Națiunilor Unite privind prevenirea criminalității și măsurile luate împotriva infractorilor, Comitetul pentru Prevenirea Crimelor și Control a fost instruit să elaboreze principii cu privire la independența, selecția, pregătirea profesională și statutul judecătorilor și procurorilor. În consecință, Națiunile Unite au conceput în anul 1985⁸⁶ Principiile de Bază privind Independența Sistemului Judiciar. Un instrument de protecție a drepturilor omului este asigurarea realizării inițiativelor, așa cum acestea au fost exprimate în Carta Națiunilor Unite, pentru stabilirea condițiilor sub care sistemul judiciar trebuie menținut pentru a realiza o cooperare internațională în promo-

varea și încurajarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului fără nicio discriminare, precum și principiile precum cele care se regăsesc în Declarația Universală a Drepturilor Omului, egalitatea în fața legii, prezumția de nevinovăție și dreptul la un proces echitabil de către o instanță independentă și imparțială stabilită de lege. Așa cum s-ar putea observa, principiile de bază privesc în principal administrarea justiției penale. Acestea conțin în principal reguli pentru statele membre.

De mare importanță sunt Principiile de la Bangalore privind conduita magistraților. La invitația Centrului Națiunilor Unite pentru Prevenirea Criminalității Transfrontaliere și Transparența Internațională, o organizație nonguvernamentală împotriva corupției, Grupul Judiciar pentru Consolidarea Integrității Judiciare din Vienna 2000, a schițat primul proiect al principiilor care au avut la bază un număr mare de coduri deontologice ale magistraților. Acest Grup Judiciar compus dintr-un raportor special al Comisiei Națiunilor Unite, căruia i s-a încredințat subiectul privind independența judecătorilor și a avocaților, și a celor șapte miniștri ai justiției din țările asiatice și africane. Acesta era prezidat de către judecătorul Weeramantry, vicepreședintele Tribunalului Internațional de la Haga. Primul proiect a fost revizuit de câteva ori pentru a reflecta adecvat atât principiile de common law cât și cele ale Dreptului Civil tradițional. În forma sa finală așa cum a fost adoptată în

⁸⁵ Pentru o revizuire a ambelor studii, a se vedea *Vrij Nederland*, 11 Octombrie 2003.

⁸⁶ Acest document poate fi accesat pe site-ul

Biroului Comisiei pentru Drepturile Omului (www.ohchr.org, la secțiunea 'International Law').

anul 2002, acesta este concentrat în jurul a șase valori fundamentale: independență, imparțialitate, integritate, proprietate, asigurarea egalității, competență și diligență⁸⁷.

De asemenea, Consiliul Europei se mândrește cu tradiția de a atrage atenția cu privire la rolul sistemului judiciar. Probabil cel mai puternic stimulent în discuțiile asupra integrității judecătorilor este jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului⁸⁸. În Recomandarea R(94)12 „Independența, eficiența și rolul judecătorilor”, Comitetul de Miniștri a îndemnat guvernele statelor membre să ia toate măsurile necesare pentru a promova rolul puterii judecătorești și a fiecărui judecător în parte. În 1998 a fost adoptată Carta Europeană pentru Statutul Judecătorilor, conștient de necesitatea acestor prevederi adoptate pentru ca garanțiile fundamentale privind competența, independența și imparțialitatea judecătorilor să se

regăsească într-un document formal adresat tuturor statelor europene. Consiliul Europei a stabilit de asemenea în anul 2000 Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni⁸⁹. Acesta este un organism consultativ al Consiliului Europei cu privire la problemele legate de independența, imparțialitatea și competența judecătorilor. Consiliul a fost, spre exemplu, printre organismele consultate în privința Principiilor de la Bangalore⁹⁰.

3.2. Evoluțiile naționale

La nivel național a fost de asemenea o evoluție remarcabilă în măsurile de ocrotire.

În Anglia, problema integrității magistraților a fost multă vreme lăsată la nivel informal, bazându-se pe structura ierarhică a sistemului judiciar englez⁹¹. Valorile magistraților au fost înțelese că făcând parte din statul de drept⁹². Într-o încercare de a răspunde unei preocupări mai largi cu privire la

⁸⁷ Principiile de la Bangalore pot fi găsite pe site-ul Biroului Organizației Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (www.unodc.org).

⁸⁸ *Cauzele CEDO Piersack c. Belgiei*, 1 Octombrie 1982, și *Hauschildt c. Danemarcei*, 24 Mai 1989. Curtea nu a furnizat o hotărâre concretă în ceea ce privește imparțialitatea obiectivă (M. Kuijer, *The blindfold of Lady Justice*, 2004, pp. 343-346). Cu privire la imparțialitatea obiectivă a se vedea P. van Dijk, 'De 'objectieve' onpartijdigheid van de rechter,' 1997 *Nederlands Juristenblad* 27, p. 1213-1219).

⁸⁹ Aceștia au și o pagină pe site-ul Consiliului Europei (www.coe.int).

⁹⁰ Așa cum proiectul de la Bangalore a fost inițial conceput - în majoritate - de judecători de drept comun, CCJE a fost foarte dornică să arate vulnerabilitățile dreptului civil tradițional. Ei au recomandat, de exemplu, ca în titlu "codul" să se înlocuiască cu "principii", în special având în vedere conotațiile prescriptive și exhaustive a codurilor în țările ce adoptă sistemul de drept

civil (cf. Comentariului nr 1 din grupul de lucru al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni privind Proiectul de la Bangalore referitor la Codul de Conduită al Judecătorilor (2002).

⁹¹ A se vedea Paterson, *supra* 14, Capitolele 2, 5 și 6.

⁹² Cf. Raz (J. Raz, "Statul de drept și virtutea sa", în *Autoritatea Legii. Eseuri despre lege și moralitate*, 1979, p. 210-6), care înțelege independența sistemului judiciar și respectarea principiilor naturale ale justiției, care pot fi obținuți de la ideea de bază a statului de drept. Conceptul său a statului de drept este sărac în măsura în care devine insuportabilă. Deși fiecare greaca veche ar aclama distincție clară său de la democrație, justiție și egalitatea de separare de la regula de drept nu este compatibilă cu care decurg din aceeași regulă de drept respectarea principiilor justiției naturale, accesibilitatea la instanțele de judecată, competențele de revizuire a instanțelor și astfel (214).

abaterile de la standardul de conduită în public⁹³ a fost înființat Comitetul Standardelor în anul 1994. În primul său raport au fost definite cele Șapte Principii ale Vieții Publice, numite Principiile Nolan după primul său președinte, Lordul Nolan⁹⁴. Acestea au fost menite să se aplice întregului sector public⁹⁵, inclusiv magistraților, și a devenit un punct de plecare pentru structura codurilor, principiile și regulile cu privire la standardele de conduită în public. Comisia pentru Studiarea Sistemului Judiciar înființat în anul 1979 a fost activ în privința eticii magistraților, furnizând cursuri de etică⁹⁶. Nou-înființatul Departament pentru Probleme Constituționale a furnizat câteva documente consultative incluzând în anul 2006 un document cu privire la numiri. De asemenea, acesta se ocupă cu cercetarea, spre exemplu a consecințelor Comitetului pentru Tratatul Egal⁹⁷.

În Olanda, în cele din urmă, sistemul judiciar a fost ultimul care s-a alăturat după revoluții importante cu privire la

integritatea în cadrul corporațiilor și formelor de guvernământ⁹⁸. Aceasta reticență se explică prin încrederea în prevederile legale privind incompatibilitățile și prudenta fiecărui judecător în evitarea aparentei de imparțialitate⁹⁹. Unele instanțe nu au mai așteptat alte măsuri venite de la nivel superior și și-au creat chiar propriile coduri de excludere și de stabilire a unor comitete de etică alcătuite din judecători experimentați¹⁰⁰. La nivel național, s-a constituit în 2002 Consiliul Judiciar mai sus amintit. Primul său obiectiv pe agenda din perioada 2005-2008¹⁰¹ a fost să implementeze bunele practici privind integritatea. Aceasta a condus la posibilitatea ca fiecare judecător să efectueze un curs privind dilemele morale, privind dezvoltarea codurilor cu privire la integritate și privind proiecte asupra managementului integrității în cadrul organizațiilor. Aceeași reformă a inclus și un set de instrucțiuni adresate instanțelor pentru a iniția o procedură cu privire la plângerile formulate împotriva judecătorilor¹⁰² și

⁹³ Această preocupare a fost adusă de o serie de scandaluri care implică, printre altele, membri ai Parlamentului; a se vedea. Griffith, supra nota 6, p. 36).

⁹⁴ Acestea sunt: altruism, integritate, obiectivitate, responsabilitate, deschidere și onestitate. Cf. primul raport întocmit de Comitetul pentru Standarde în Viața Publică, cm. 2850-I (1995). Acesta poate fi găsit pe site-ul Comitetului (www.public-standards.gov.uk).

⁹⁵ Obiectivul larg al Comitetului, a fost anunțat de prim-ministru John Major: "... pentru a asigura cele mai înalte standarde de decență în viața publică" și "... să analizeze preocupările cu privire la standardele de conduită ale tuturor deținătorilor de funcții publice," în dezbaterile parlamentare, House of Commons, seria a șasea, vol. 248 (1993-1994), col. 758.

⁹⁶ A se vedea site-ul www.jsboard.co.uk.

⁹⁷ Departamentul a fost înființat în 2003. Mandatul și alcătuirea acestuia sunt descrise în

strategia de cinci ani *Delivering Justice, Rights and Democracy* DCA Strategy 2004-09, și pot fi găsite la site-ul lor (www.dca.gov.uk).

⁹⁸ S.N. Hogewind ș.a., *Integriteit als strategie. Uitkomsten van het integriteitsdebat*, 2003.

⁹⁹ Referiri cu privire la abținere și recuzare pot fi găsite în art. 36-41 *Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering* (civil law) și 512-518 *Wetboek van Strafvordering* (criminal law). Recent, o recomandare pentru un protocol asupra recuzării a fost postat pe site-ul (www.rechtspraak.nl).

¹⁰⁰ Instanța din Arnhem a furnizat un cod pentru abținere (a se vedea Voert, supra nota 38, p. 91), pe care Curtea de la Maastricht l-a adoptat, de asemenea. În Curtea de la Groningen, un consiliu etic consultativ al judecătorilor seniori a fost înființat.

¹⁰¹ Ordinea de zi pot fi găsite pe site-ul (www.rechtspraak.nl).

¹⁰² Art. 26 din *Wet op de rechterlijke organisatie*.

Statul de drept presupune norma de integritate, pentru titularii funcțiilor publice, inclusiv pentru magistrați. Integritatea trebuie privită din două perspective: a titularului funcției și a funcției.

a oferit un nou sistem de măsuri disciplinare față de judecători¹⁰³. În anul 2004, Asociația Sistemului Judiciar din Olanda¹⁰⁴ împreună cu Asociația Președinților de Instanțe din Olanda a elaborat Principiile privind Imparțialitatea în anul 2004. Aceasta s-a întâmplat după o dezbatere deschisă¹⁰⁵. Fiecare instanță are totuși posibilitatea de a concepe coduri cu privire la integritate sau să instituie alte măsuri în această privință, cum ar fi înființarea de comitete de etică¹⁰⁶.

4. Democrația, statul de drept și integritate

4.1. Introducere

Putem constata faptul că, în ceea ce privește încălcările sau suspiciunile, termenul de integritate este folosit în

mod liber. Totodată, putem constata în continuare că, în ceea ce privește protejarea, integritatea aproape pare a fi cuvântul "Buzz" care reprezintă tot ceea ce este bun în sistemul judiciar. Cercetarea în realizarea juridică a unui sistem de control sau cercetarea în eficiența gestionării integrității în cadrul sistemului judiciar este totuși folositoare doar după s-a stabilit un concept normativ de integritate care este aplicabil judecătorilor. Dar cum ar trebui să înțelegem integritatea ca un standard? S-a scris puțin pe această temă în literatura filosofică. În ceea ce a fost scris, două considerente sunt evidente.

În primul rând, integritatea este în mod special semnificativă în legătură cu o sferă publică sau socială¹⁰⁷. De exemplu, întrebări cu privire la integritatea unui ministru sunt semnificative în special în cadrul bisericii sale, în timp ce problemele de integritate a unui ofițer de poliție sunt semnificative în ceea ce privește rolul său social, iar problemele de integritate a unui contabil au înțeles în ceea ce privește, *inter alia*, moravurile corporative. Alte forme de integritate, cum ar fi integritatea personală sau integritatea morală¹⁰⁸, pot fi reduse cu ușurință la

¹⁰³ Art. 46c din *Wet rechtspositie rechterlijke ambtenaren*.

¹⁰⁴ A se vedea www.verenigingvoorrechtspraak.nl.

¹⁰⁵ Discuția a fost inițiată de Avocatul General Remmelink la conferința Speulderbos organizată de către Curtea de la Amsterdam, în 1995 (J. Remmelink, "Een rechters gedragscode voor", 1995 11/12 *Trema*, p. 358-363). Un simpozion a avut loc în anul 2000 (a se vedea raportul din FH Hekken, "Simpozionul" Schijn van partijdigheid", 2001 *Trema* 1, p. 9-10) și o ediție specială de *Trema*, un periodic al sistemului judiciar olandez, a efectuat o dezbatere în ianuarie 2002. Deși liniile directoare au fost

percepute ca slabe și greu de aplicat, a fost totuși văzut ca "un început bun", a se vedea. MA Loth, "Leidraad onpartijdigheid Rechter: een goed incepte", 2004 *Trema* 5, p. 201.

¹⁰⁶ Curtea din Zutphen și Curțile de Apel din Den Bosch fiind exemple marcante.

¹⁰⁷ Cf. H. van Luijk, 'Integriteit in het publieke domein. Contouren van een representatieve ethiek,' *Integriteit in bedrijf, organisatie en openbaar bestuur*, 2002, p. 58-77, și J.P. Dobel, *Public Integrity*, 1999.

¹⁰⁸ Cf. A. Musschenga, 'Integrity – Personal, Moral and Professional', în A.W. Musschenga ș.a. (eds.), *Personal and Moral Identity*, 2002, p. 169-201.

alte valori, în timp ce în sfera publică pare a fi o valoare în sine. Se face o diferență, de exemplu, dacă un polițist - care este un rasist în privat - este autentic sau prezintă integritate în exercițiul profesiei sale. Și se pare mai puțin semnificativ de a solicita tatălui tău sau unui prieten bun să fie oameni “de integritate” în relația cu tine. Aceștia ar trebui să fie mai degrabă iubitori, onești, grijulii, etc.

În al doilea rând, se face o distincție între dimensiunea subiectivă și obiectivă a integrității¹⁰⁹. Integritatea subiectivă denotă coerența între “principiile morale” sau “proiectele de bază”, care constituie identitatea cuiva. Prin urmare, ar putea fi etichetată ca “integralitatea” persoanei, fiind “armonia cuiva” sau ca „unitatea în principiile morale”¹¹⁰. Aceasta este în strânsă legătură cu termeni precum autenticitate, cinste sau puritate, care exprima coerența între principiile ce constituie identitatea și acțiunile persoanei. În literatura de specialitate filosofică s-a sugerat totuși că integritatea ar trebui nu numai să fie percepută numai într-un sens subiectiv, dar că are de asemenea o dimensiune “obiectivă”. Aici integritatea este considerată ca fiind o colecție a unui număr de valori de bază care trebuie urmate și a îndatoririlor pe cineva care dorește să se bucure de integritate nu ar trebui să le evite.

Dacă vom aplica aceste considerații la judecător, putem observa că, cadrul normativ în care el operează este statul democratic în cadrul statului de drept. Prin statul de drept înțeleg că fiind *cadrul legal* în care el operează. Normativitatea sa este derivată din lege: sistemul judiciar este o instituție juridică și ar trebui să acționeze ca atare. Prin democrație înțeleg *cadrul de fapt* (factual) în care el operează. Normativitatea sa este derivată din ideea de acceptare *de facto*: pentru a fi legitime, existența și acțiunile sale ar trebui să fie acceptate.

În acest mod de percepere, statul de drept și democrația asigură legitimitatea normativă a funcțiilor publice, cum ar fi cele îndeplinite de către sistemul judiciar. Moravurile unor asemenea funcții sunt înțelese în sensul clasic. Deontologii aduc înțelegerea legală și democratică a funcției. De exemplu, morala că judecătorul nu trebuie să fie prea activ implicat în discuții politice trebuie să fie privită în contextul poziției sale în statul de drept. Și morala că un judecător ar trebui să arate un comportament exemplar, atât în cadrul, cât și în afara instanței, are sens în ceea ce privește societatea democratică. Aceasta ne aduce la problema dacă integritatea este o “normă separată” sau dacă aceasta reprezintă pur și simplu acest spectru de etică profesională.

¹⁰⁹ 67Ashford (E. Ashford, ‘Utilitarianism, Integrity, and Partiality’, 2000 *The Journal of Philosophy* 97(8), p. 421-439) introduce termenii de integritate obiectivă și subiectivă pune accentul pe integritatea obiectivă.

¹¹⁰67 A se vedea spre exemplu Frankfurt (H.G. Frankfurt, ‘Freedom of the Will and the Concept of a Person’, 1971 *The Journal of*

Philosophy 68(1), p. 5-20, and H.G. Frankfurt, ‘Identification and Wholeheartedness,’ în F. Schoeman (ed.), *Responsibility, Character and Emotions. New Essays in Moral Psychology*, 1987, p. 27-45, Cox, Caze & Levine (D. Cox et al., *Integrity and the Fragile Self*, 2003,) și Musschenga (*Integriteit. Over de eenheid en heilheid van de persoon*, 2004, p. 21).

4.2. Integritatea ca o condiție pentru legitimitate

Potrivit idealurilor statului de drept și a democrației, legitimitatea funcțiilor publice constă în conformitatea cu legislația și în acceptare *de facto* a acesteia, spre care funcțiile publice au o responsabilitate.

Din perspectiva statului de drept, instituțiile sunt stabilite și înzestrate cu drepturi și îndatoriri. Cu toate acestea, fără caracterul profesional al persoanelor, aceste instituții devin o cochilie goală. Pentru aceste instituții, sunt necesare persoane de integritate și care acționează în fapt în interesul public, ale căror intenții sunt destinate interesului public și ale căror decizii reflectă în mod adecvat scopul instituției. Astfel, din perspectiva statului de drept, integritatea persoanelor care acționează în numele instituțiilor publice pare a fi presupusă ca o normă distinctă. Astfel, integritatea apare ca o normă potrivit căreia funcționarii trebuie să aibă caracterul profesional potrivit.

Dintr-o perspectivă democratică potrivit căreia legitimitatea funcțiilor publice constă în acceptarea *de facto* a acestora, suntem confrunțați cu întrebarea: de ce ar accepta cineva puterea judecătorilor?

Ceea ce stă la baza ideii de acceptare este ideea de încredere. Într-o societate liberă, acceptarea este în mod ideal o alegere dintr-o convingere că instituțiile pot fi învestite cu puteri care au un impact semnificativ asupra vieții indivizilor¹¹¹. O observație

importantă în acest sens este faptul că încrederea este caracterizată de o *relație asimetrică*. Acest lucru ridică două probleme epistemice.

Prima problemă este că cetățeanul nu poate ști motivele reale pentru o decizie. Un justițiabil nu poate "verifica" raționamentul „real” al judecătorului. El are încredere în chibzuirea judecătorului, și în faptul că acesta are o poziție verticală, iar raționamentul său final nu este o chestiune juridică de discutat. Puterea de apreciere a judecătorului este prin esența ei ceva ce nu este pe deplin controlabil. Același lucru este valabil și pentru dependența de oficialii guvernamentali pentru o licență de construcție sau pentru acceptarea unei decizii a guvernului de a impune un nou tip de impozit - într-o anumită măsură să aibă încredere că decizia este luată pentru interesul public.

A doua problemă este că mulți cetățeni nu dispun de cunoștințe juridice pentru a verifica și corectitudinea deciziei. În acest sens, judecătorul are un avantaj calitativ: la fel cum aveam încredere într-un medic pentru că el știe medicină, așa avem încredere în judecător pentru că el cunoaște legea și aplicarea normelor.

Noțiunea de încredere se corelează cu normă de încredere pentru funcționarii publici. În zilele noastre încrederea nu mai este înțeleasă ca soarta cetățeanului, ci și ca standardul funcționarului. De ce ar accepta un cetățean autoritatea unui funcționar doar de dragul acesteia acum că banii

¹¹¹ O'Neill (O. O'Neill, *O dovadă de încredere*, 2002, pp. 18-19) comentează ceea ce a fost numit "criză de încredere". Ea susține că este exagerat să se vorbească despre o criză,

deoarece este evident că oamenii au încă suficientă încredere în instituțiile publice de a vota pentru ei sau pentru a le transforma. În schimb, ea vorbește despre o cultură de suspiciune.

lui, libertatea sau proprietatea ar putea fi miza? Trecerea de la termenul de „încredere” la termenul de „integritate” este în parte o chestiune de semantică, dar nu în totalitate. Cu alte cuvinte, integritatea privește aspectul intern al ideii de încredere: etica persoanei care deține funcția, precum și aspectul exterior: nevoia de responsabilitate în relația cu o societate democratică.

4.3. Este integritatea o normă?

Astfel, am ajunge la concluzia că din perspectiva statului de drept integritatea se presupune că fiind o normă. Această normă stipulează că funcționarii trebuie să aibă caracterul profesional potrivit. Din perspectiva democrației, integritatea de asemenea apare ca o normă, și îndeosebi în ceea ce privește încrederea publicului. Aici, accentul cade pe responsabilitatea externă a funcției.

Această tensiune specifică între caracterul profesional al fiecărui funcționar și responsabilitatea externă a profesiei sale o privesc ca fiind un domeniu specific al integrității. În acest sens integritatea joacă un rol propriu în discursul normativ cu privire la etică profesională. Aici nu se referă numai la relația dintre profesionist și organizarea acestuia, dintre profesioniști sau dintre profesionist și o terță parte, ci mai ales la relația dintre etica profesională și responsabilitatea externă a organizației.

5. Înțelegerea integrității judiciare

Până acum, am câștigat doar o înțelegere largă a integrității ca și normă. În cele ce urmează voi analiza mai exact atât conceptul cât și utilizarea integrității judiciare.

Pentru a înțelege integritatea judiciară trebuie să înțelegem interacțiunea dintre două perspective. Prima perspectivă este cea a judecătorului individual. Cum ar trebui să dobândească atitudinea profesională potrivită? Această perspectivă este legată de integritate așa cum este văzută prin prisma statului de drept. Cea de-a doua perspectivă este una externă și este legată de legitimitatea democratică. Ce așteaptă societatea din partea judecătorilor? Încotro este direcționată încrederea publicului și când s-a făcut efortul făcut suficient pentru a o asigura?

5.1. Integritatea ca și caracter profesional

Pentru teoriile normative privind comportamentul profesional, trebuie să ne întoarcem la teoria etică a virtuții¹¹². În cadrul acesteia, preocuparea principală este de a avea caracterul profesional potrivit. Aceasta înseamnă că atitudinea este dispusă pe bună dreptate, atât valorile și normele care înconjoară o profesie specifică și valorile și normele în mediul social sau în sfera publică. Selecția și evaluarea acestor valori și norme în acțiuni specifice este o activitate prudentă. Nu

¹¹² *Locus classicus* pentru etica virtuții a lui Aristotel este *Ethica Nicomachea*. Această lucrare a fost scrisă pentru cetățenii din Atena care au fost aleși să îndeplinească mai multe funcții politice în timpul vieții lor. *Politica* și *Retorica* au fost scrise de Aristotel pentru această același public. În ultimele decenii, a

existat o atenție deosebită la etica virtuții și o serie de aspecte au fost revizuite. A se vedea spre exemplu, P. Aubenque (*La prudence chez Aristote*, 1963), A. Oksenberg Rorty (*Eseuri despre Etica lui Aristotel*, 1980), A. MacIntyre (*Virtutea După un studiu în teorie morală*, 1981).

este vorba doar despre a avea o bună intenție sau scop, dar și despre a avea capacitatea de a media situația concretă cu valorile și normele profesionale, precum și cu valorile și normele de sfera publică. Prin continua căutare a modului optim de a acționa, caracterul profesional al subiectului crește în calitate. Apoi, el devine capabil să acționeze optim în situații viitoare.

Teoria etică a virtuții combină noțiunile de integritate subiectivă și integritate obiectivă. În ceea ce privește integritatea „subiectivă”, putem vorbi de o consistență sau soliditate în atitudinea cuiva. Această consistență este realizată printr-o continuă confruntare cu o problemă acționând într-un mod prudent. Putem concluziona că integritatea nu este o virtute pe lângă alte virtuți, dar se referă la virtuozitate în sine - deși la un nivel profesional. Aceasta se referă la calitatea de caracter a cuiva de a acționa optim în ceea ce privește valorile profesionale și valorile din sfera publică. Cu privire la integritatea obiectivă, există libertatea de a stabili pentru fiecare profesie care este „obiectul” atitudinii profesionale. În acest sens, integritatea este o „virtute de ordin superior” – privește în primul rând calitatea atitudinii în sine, dar această atitudine devine ulterior concretă prin prisma obiectului atitudinii care poate fi diferit în funcție de perioadă, societate sau breaslă. În plus, pentru a avea atitudinea adecvată în raport de valorile și normele unei anumite profesii, există de asemenea înclinarea față de valorile și normele din sfera publică. Pentru a fi integru, cineva trebuie să aibă vigilență sau sensibilitate către aceste valori și reguli.

Din această perspectivă, putem înțelege interesul personal al judecătorilor englezi. Statul de drept este înțeles că având la bază acțiunile individuale a judecătorilor. Acesta este caracterul lor profesional care determină calitatea statului de drept. În cazul în care caracterul profesional al unui judecător este insuficient dezvoltat, capacitatea sa de a acționa cu prudență este alterată. Un interes deosebit este, prin urmare, în personalitatea judecătorilor, care este - printre altele - orientat către calitățile pe care judecătorii trebuie să le aibă: performanțele academice ale unui judecător ar putea spune ceva despre capacitățile sale intelectuale, trecutul său ceva despre educația sa, hobby-uri ceva despre perseverența acestuia, etc. Acest accent pe personalitatea judecătorilor explică, de asemenea, dezbaterile privind apartenența la corporații. În cazul în care judecătorii sunt recrutați de la un strat omogen, pot ei încă să judece în mod adecvat între cerințele legii și ale nevoilor eterogene ale societății? Faptul că judecătorii sunt de acord cu accentul pus pe personalitatea lor poate rezulta din satisfacția personală cu privire la rolul autorității judiciare. În acest sens, crucial este tradiția în această stare de lucruri este tradiția că judecătorii sunt recrutați din rândul avocaților, care este încă o practică comună, deși nu singură. Caracterul profesional al judecătorilor are în vedere și faptele anterioare numirii.

În Olanda situația este diferită. Personalitatea judecătorului este văzută ca adiacentă rolului său. Un interes personalitatea judecătorilor este de multe ori unul negativ, care caută anumite activități incompatibile. Deși nu se acordă prea mare importanță

particularităților judecătorilor, caracterul profesional al acestora este privit cu mai multă atenție. Acest lucru se datorează în parte unor erori judiciare recente, întrucât au fost exprimate îndoieli cu privire la calitatea deliberărilor judecătorilor. În discursul olandez se pune accent mai degrabă pe instituție decât pe persoană. Acest lucru devine clar atunci când privim un domeniu în care accentul principal se află pe atitudinea judecătorilor: scopul formării în domeniul judiciar - atât formal cât și informal - pare să fie acela că, caracterul profesional al judecătorilor trebuie să fie capabil să-și exercite rolul instituțional¹¹³. Un alt motiv pentru care atenția cade pe caracterul profesional al judecătorilor este accentul crescut pe eficiența organizării judiciare.

5.2. Integritatea ca o normă de responsabilitate externă

Cea de-a doua perspectivă rezultă din integritatea ca și condiție a legitimității democratice. Pentru a vedea cum integritatea se corelează cu încrederea publicului ar trebui să fie privită și dintr-o perspectivă externă. Integritatea poartă conotația că valorile și obligațiile pe care le generează au funcția de etichetare a funcțiilor sau a organizațiilor care se consideră a esențiale sau inviolabile în domeniul public. Aici integritatea profesională privește numai profesia. Prin urmare, încrederea este direcționată către instituție și numai în a doua instanță către titularul postului. Importanța dimensiunii externe este bine ilustrată în verdictele Curții Europene de Justiție a Drepturilor Omului, în conformitate cu

o tradiție îndelungată a justiției engleze. Indiferent de deliberările judecătorilor, justiție ar trebui să fie percepută ca fiind înfăptuită.

În Anglia, unde accentul se află pe caracterul profesional al judecătorilor, dezbaterile sunt orientate în direcția de creștere a responsabilității externe. Dezbaterile privind numirile indică o nevoie de garantare a unui nivel de obiectivitate pentru public. Acest lucru este, în parte, pentru a contracara acuzațiile de părtinire a corporațiilor. De asemenea, rolul Comisiei de Revizuire în materie penală este de a asigura responsabilitatea externă, deși este în primul rând un instrument pentru a verifica și de a îmbunătăți înfăptuirea legii. Din această perspectivă, ar putea fi mai clar de ce este discutat faptul că judecătorii englezi prezidează, uneori, Comisiile Regale. Nu se pune la îndoială caracterul lor profesional – de fapt, acesta este exact motivul pentru care sarcina de a prezida aceste comisii le este încredințată. Este mai degrabă inviolabilitatea funcției care ar putea fi lezată deoarece poate deveni expusă la turbulențele politice.

În Olanda există o tendință similară de responsabilitate externă. Pe ordinea de zi a Consiliului Sistemului Judiciar a fost numit unul dintre scopurile sale principale. Printre altele, Consiliul trebuie să se asigure că sistemul judiciar are o politică de presă, că dezbaterile și conferințele sunt organizate pe teme judiciare și că sunt dezvoltate mijloacele prin care cetățenii pot obține o perspectivă internă asupra modului de funcționare a sistemului judiciar¹¹⁴. Din această a doua

¹¹³ Cf. E. Köhne-Hoegen, 'Over de socialisatie en (her)opvoeding van de raio', 2006 *Trema* 5, p. 186-190.

¹¹⁴ Raad voor de Rechtspraak, *Agenda* 2002-2005; cf. *Agenda* 2005-2008, p. 4-8; A se vedea (www.rechtspraak.nl).

perspectivă poate fi mai bine înțeles de ce cazurile olandeze de omor au fost asociate cu privire la integritatea judecătorilor, în ciuda faptului că vina părea să aparțină în mare parte organelor de urmărire penală. Aceste erori afectează în mare măsură încrederea în funcția de judecător deoarece, în ochii publicului, judecătorul este în final responsabil pentru hotărârea pronunțată. Prin urmare, este de așteptat că judecătorii să fie foarte conștienți de încrederea pe care publicul le-o acordă.

5.3. Înțelegerea în protejarea discursurilor

Așa cum s-a expus mai sus, a devenit clar că protejarea discursului are propriile caracteristici. Pentru a le înțelege voi dezbate pe scurt două distincții.

Prima distincție este între valorile și normele profesiei sau funcției. Valorile sunt ceea ce profesionistul prudent urmărește. Ele îi dirijează conduita¹¹⁵ și devin parte din atitudinea lui. Regulile sunt reguli scrise sau nescrise ale jocului care înconjoară profesia¹¹⁶. Cu aceste norme trebuie să se conformeze. Ele indică limitele practice și contextul în care profesia este exercitată.

O a doua distincție nu este atât de natură etică, ci mai degrabă una politică. Cel care exercită o profesie are o totalitate de valori și norme ca scop - obiectul integrității. Există o confuzie de

idei atunci când unele dintre aceste valori sau reguli sunt exceptate de la acest ansamblu și puse sub eticheta de "integritate", așa cum se întâmplă în managementul de integritate. Acest lucru poate, de exemplu, să privească un anumit număr de norme conform cărora încălcarea este o încălcare a integrității profesiei - că fraudă, corupția sau hărțuirea sexuală. În sensul etic al virtuții, axarea integrității la un astfel de subgrup este într-un sens limitat. Obiectivul profesional este de a avea incidență asupra întregii valori și norme, și nu doar asupra unor reguli care nu pot fi clasificate diferit în ceea ce privește competența, comunicarea sau etica profesională. De exemplu, un judecător care este dedicat în a pune în balanță cu atenție probele înainte de emiterea unei hotărâri judecătorești, acționează în conformitate cu integritatea sa profesională, indiferent dacă instanța sa evaluează această responsabilitate primară în conformitate cu integritatea de conducere sau nu.

În Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară și documentele europene, principiul integrității este menționat după principiile de bază judiciare cum ar fi imparțialitatea și independența. Aici, integritatea este clar înțeleasă ca o valoare. În exercitarea rolului său, judecătorul ar trebui să se concentreze pe valoarea de integritate și să înlăture el însuși suspiciunile care planează asupra sa

¹¹⁵ Am înțeles valorile într-un sens ideal. În acest sens, am urmat caracterizarea pe care o dă Taekema idealurilor ca valori de natura complexă și dinamică, care sunt încorporate în practicile sociale. Acestea sunt stări de lucruri de dorit, care sunt dificil de realizat complet și care oferă direcție în situații problematice (a se

vedea S. Taekema în W. van der Burg ș.a., *The Importance of Ideals. Debating Their Relevance in Law, Morality and Politics*, 2004, p. 39).

¹¹⁶ Există mai multe tipuri de norme. Regulile pot fi strict deontologice, acestea pot fi echipate cu sancțiuni sau acestea pot fi latente și vagi, iar încălcările pot fi acceptate.

și a funcției sale. Valori precum imparțialitatea sau independența sunt formulate negativ - acestea sunt, în esență, cochilii goale. Integritatea ca și virtute oferă o perspectivă pozitivă la aceste valori. Pentru fiecare judecător, imparțialitatea și independența presupune faptul că are capacitatea de a fi prudent și de a soluționa un caz pe baza propriilor convingeri. Astfel, ca o virtute, integritatea este capacitatea de a fi conștient de valorile fundamentale ale profesiei și de a reflecta asupra acestor valori în raport de cerințele concrete ale cauzei.

La nivel național întâlnim integritatea atât ca o valoare, cât și ca o regulă. În Anglia, integritatea este unul dintre principiile Nolan. Aceste principii funcționează ca valori importante în cadrul sferei publice, care servește drept bază pentru reguli concrete¹¹⁷. În Olanda, Principiile Imparțialității Judiciare oferă un exemplu hibrid. Aceste linii directoare par a fi reguli, dar - din moment ce punerea lor în aplicare este slabă - acestea urmează să fie considerate valori mai degrabă decât reguli. După cum prevede introducerea, unul dintre obiective este o mai bună conștientizare. Judecătorii trebuie să fie sensibilizați cu privire la așteptările specifice, valorile și normele care le reglementează funcția. Am găsi de asemenea exemple și la a doua distincție. Multe instanțe au creat coduri de integritate care să reglementeze anumite aspecte cum ar fi fraudă, corupția, cele mai bune practici privind manevrarea documentelor, etc.

6. Concluzie

Este o normă integritatea magistraților? Dezbaterile privind integritatea magistraților par să sugereze că integritatea este o normă care poate fi încălcată. În dezbaterile privind protecția integrității pare a fi un fel de principiu superior care reglementează etica profesională pentru judecători.

Structura normativă a integrității poate fi privită în cadrul normativ al democrației și al statului de drept. Statul de drept presupune norma de integritate: titularii funcțiilor publice trebuie să fie de un caracter profesional adecvat. În ceea ce privește democrația, un discurs nou a apărut în legătură cu încrederea. Încrederea pare să fie o condiție pentru legitimitatea democratică și astfel, norma corelativă - integritatea - pare a fi o condiție fundamentală și diferită pentru legitimitatea funcțiilor publice. Am ales să folosim termenul de integritate pentru a acoperi acest domeniu, deoarece integritatea se referă atât la aspectul intern de etică profesională, cât și la aspectul exterior al responsabilității publice. Integritatea este, așadar, o normă separată, în afara statului de drept și a democrației, pe care se articulează funcția publică.

În consecință, trebuie să privim integritatea din două perspective: perspectiva titularului funcției și perspectiva funcției. Prima perspectivă se referă la caracterul profesional al titularului funcției așa cum presupune statul de drept. Prin intermediul unei abordări etice a virtuții este posibil să se sublinieze implicațiile sale

¹¹⁷ Spre exemplu, reguli concrete pot fi găsite în *Equal Treatment Bench Book*.

normative. Cealaltă perspectivă este una externă. Din această perspectivă, titularul funcției este considerat ca fiind subsidiar funcției deoarece încrederea publică este în primul rând îndreptată către funcție. Aceste două perspective se confruntă cu aceeași problemă: integritatea profesională a fiecărui judecător în parte. Prima perspectivă se concentrează asupra persoanei judecătorului: caracterul său profesional ar trebui să fie sănătos și prudența lui ar trebui să fie demnă de încredere. A doua perspectivă se concentrează în principal asupra instituției. Aceasta precizează cât de necesară este încrederea acordată deținătorului funcției și precizează cerințele de care judecătorul trebuie să

fie conștient. Ambele perspective sunt necesare într-o societate în care sistemul judiciar este o instituție publică. Prin această distincție a fost posibil să se ajungă la o mai bună înțelegere a dezbatelor privind integritatea magistraților.

O întrebare nu a primit încă răspuns. Ce să fac atunci când apare o discrepanță între cele două perspective ale integrității, de exemplu atunci când o concepție cu caracter profesional este în contradicție cu o concepție instituțională? Cu această întrebare vom părăsi tărâmul integrității și intrăm în sfera a “ce este bun?”.

Traducere și adaptare realizate de Florin Mihăiță